

פ ר ט י כ ל מ ט י 6/7 ב'

מישיבת ועדת הכספים
שהתקיימה ביום ד', א"ט באלול תשי"ג-12.8.53

נוכח:

- הי"ר י. גורי
- ח. אריאב
- י. בדר
- ש. דיין
- א. הרצפלד
- מ. חזני
- ק. לוז
- א. סטוף
- א. ציזלינג

מזמנים:

- פ. ספיר
- ח. גבתי
- ה' יניב - משרד החקלאות
- מר גפני
- מר קשרון - משרד המשפטים
- מר לרון
- ש. בזק - מזכיר הועדה
- ש. ספיבק

סדר היום:

- א) פקודת תעריף המכס והפטורים, 1937, חוק מסי מכס ובלו (שינוי תעריף), תש"ט-1949 - צו בדבר שינויים בתעריף המכס,
- ב) חוק הבלו על צמיגים - תשי"ג-1953
- ג) תקציב משרד החקלאות (המשך)
- ד) חלוקת הזמן לקריאה שניה ושלישית של התקציב.

א. צו תעריף המכס והפטור (מס' 21) - תשי"ג-1953

הי"ר י. גורי:

צו זה צריך להביא לאישור הכנסת ביום ב' הבא, ואבקש את מר גפני לתת דברי הסבר לצו.

מר גפני:

למעשה בכוונה לכוהל איזופרופילי שהעלינו את המכס עליו בהתאם לצורך לעזור לתעשיית הכוהל המקומית. זה כוהל שנעשה מסלק-סוכר. היות והשימוש בכוהל הוא פחות מהכמות המיוצרת עכשיו על ידנו וההתחרות של הכוהל האיזופרופילי היתה פוגעת ביצור המקומי; אחרי התייעצות עם משרד המסחר והתעשייה שבדק את כל הנתונים, נמצא שעליה זו משפיעה רק במידה קטנה מאד על תעשיית הצבעים, אבל מאידך תעזור הרבה להגדלת תוצרת הכוהל המקומי. אם כי ההכנסה צריכה להיות 100 אלף ל"י הרי היבוא צומצם בהרבה והדבר יהווה רק גורם הגנה על התוצרת החקלאית. בסעיף השני ישנה הורדה.

י. בדר:

אני רוצה לדעת למה היוצא מן הכלל הזה לתקופה מסויימת. מי המאושר שהצליח לדעת מראש שדווקא בנוגע לתקופה זו המכס יהיה יותר קטן, והכניס את עצמו בין שתי תקופות של מכס יותר גבוה?

א. ציזלינג: אני מקקש פרטים בענין השני: א) על הכמויות - כמה מתניקים; ב) האם זה חומר הכרחי. האם אין לנו אפשרות של משקאות בארץ?

מר גפני: סעיף 138, על התמרים, היה עד חודש אפריל בסך-הכל 2 פרוטות על קילוגרם. היו מביאים זאת בעיקר מצפון אפריקה. בסוף מרץ העלינו את כל המכס על פירות מיובשים, כולל תמרים - העלאה ל-200 פרוטה. היו עולים שהביאו תמרים בצורת סחורות והם היו בנמל בזמן שהתעריף עלה, ולא היתה אפשרות להשתמש בטלוחים שהיו בנמל אילו עמדנו על התעריף הזה. על כן הוכנס התיקון לתקופה קצרה, כשהתמרים היו בנמל. אחרי 31 במאי חוזר התעריף לגובה של 200 פרוטה. אין כל צורך ביבוא הזה והתעריף של 200 פרוטה ימנע אותו. אחרי ה-31 במאי חוזר התעריף הקודם.

למעשה האנשים המאושרים היו אותם עולים שהביאו את התמרים, אבל הם מכרו אותם לחברות שמייצרות את המשקאות הקרים.

החלטה: צו תעריף המכס והפטור - אושב.

ב. חוק הבלו על צמיגים - תשי"ג - 1953

הינ"ר י. גורי: ועדת המשנה עסקה בחוק הבלו על צמיגים, אבל סעיף 14 לא הניח את דעת כמה מחברי הועדה, ועכשיו יש נוסח מתוקן במקומו, האומר: "חברה, אגודה שיתופית וכל חבר בני אדם אחר, שנמצאו אשמים בעבירה על פי סעיף 13, רואים כאחראי לעבירה גם כל חבר הנהלה, מנהל, שותף, או פקיד של אותו חבר, ואפשר להביאו ולהענישו כאילו עבר הוא את העבירה, אם לא הוכיח אחד משני אלה: (1) שהעבירה נעברה שלא בידיעתו; (2) שנקט בכל האמצעים הנאותים, כדי להבטיח שיקוימו הוראות חוק זה."

א. ציזלינג: בסעיף 2 אני מציע לשנות את הנוסח. הכוונה המעשית של הצעתו היא, שהמכס יוטל אך ורק על צמיגים שהם לשימוש של מכוניות קטנות ולא של מכוניות משא ולא של אוטובוסים. אם צריך, יש לבטא זאת במספר הצמיג, לפי גודלו.

החלטה: הצעת חבר הכנסת ציזלינג, נדחתה הסתייגות לחבר הכנסת ציזלינג.

י. גורי: אני מציע למחוק את סעיף 15.

מר קטרונ: על-ידי זה חבר הכנסת בדר מקפיא את הבלו ל-25%, ללא כל אפשרות לשנות, אלא בשינוי החוק, ולא בצו באישור הכנסת - כמו שהדבר נעשה כרגיל.

מר גפני: דצוי טאז שאותה השיטה הנהוגה במסי מכס ובלו תהיה גם במקרה זה. אם הפרוצדורה תשתנה, יונצר מצב די עדין, שהמעוניינים ידעו למפרע כי דנים בפרשה.

החלטה: הצעת חבר הכנסת בדר, נדחתה הסתייגות לחבר הכנסת בדר.

החלטה: חוק הבלו על צמיגים - תשי"ג-1953 - נתקבל.

ג. תקציב משרד החקלאות

א. איזלינג:
ביסודו של דבר אני בודאי לא בכל המסקנות חמים דעים עם בקורתו של חבר הכנסת דיינ, בפרשה של מידה ידועה של העתקת כובד ענין הפיתוח של החקלאות מהחיישבות לאדמיניסטרציה - דבר שטמון בו כשלון של העבר, על אחת כמה וכמה של העתיד. בענין זה היו גם כמה הכרזות בעלות אופי צבורי, שהן לא פחות חמורות מאשר הביטוי התקציבי והמעשי, משום שהן מגלות נטייה שיש בה חיוב, על אנשים האחראים לפיתוח המשק. אפשר גם ללמוד משהו מהעבר. מתברר שהנימוקים אשר הניעו לדרך של השקעה כספיים בדרך האדמיניסטרטיבית - חק"ל, חוות וכו' - מה היו הנימוקים? (א) ייצור מזון מהיר; (ב) ניצול מכשירי הייצור שישנם במשק החקלאי לשם הגדלת הייצור והתעסוקה.

מהי התוצאה? שמפעלי האדמיניסטרציה האלה הולכים אל הקל, אל הדבר שנעשה מהר. ואנחנו הגענו לייצור במשק החקלאי העצמי הקבוע של ירקות וכו', אשר בצירוף הוא מביא גם לעודף מסויים. בכל אופן הוכח שאפשר להגיע לצרכים, והייצור הזה יכול להיעשות בעתיד על-ידי המשק הקיבוצי.

נאמר, ניצול אמצעי הייצור. בשם זה דברו על קבלת עבודה שכירה למשקים. המציאות היא, ששכל המשק האדמיניסטרטיבי מקבל ורוכש אמצעי ייצור נוספים חדשים, ולא ניצול הקיים, אלא שזה עולה יותר כסף. בכלל בענין הגדלת הייצור, אני מבקש שיוגש לנו חומר. התוצאה היא, שמשקים שלא הלכו בדרך של קבלת פועלים שכירים הגדילו את הייצור שלהם באחוז גדול מאד - לא פחות מאלה שקבלו עובדים שכירים, היינו נצלו את הפוטנציאל העצמי שלהם יותר מחוץ אימוץ כוח הייצור. עובדה שאפשר להיווכח בה גם בדיונים של אותו חלק מהמשק הקיבוצי שלא דחה - אינני אומר שהתלהב - אבל שלא דחה את הענין של העסקת עובדים שכירים. אני רואה את המסקנה העולה, לא רק חברתית, של פחד בעתיד. לא קרה כך שבמידה וחלק זה של המשק הלך לייצור ופיתוח מחוצה לו, לא עשה את זה במכוונותיו. קודם דברו שיפקיעו קרקע מהישובים. זה לא כך. הנה אחמול דבר חבר הכנסת דיינ על שטח אחד, אבל זה גם על חשבון קרקע שצריכה הייתה להיות מיועדת להרחבת החיישבות. זה לא רק בית-יוסף. היה דין ודברים כזה גם עם אשדות-יעקב. זאת אומרת, על חשבון קרקע שיכולה להיות מנוצלת, על חשבון מכוונות חדשות באינסטלציה של השקעה יותר יקרה, הולכים ועושים את הדבר.

האמנם זה מוסיף חקלאים בדרך כלל? אני עונה בשלילה. לא מוסיף חקלאים. אני מדבר על השיטה, על המגמות שהתבטאו בקפיצה. מה הענין? - יש עובדה אחת, עובדה יסודית ומשמחת, שאני חושב שהיא לא רק תוצאת המשבר וחוסר העבודה. גם אילו הייתה תוצאה של זה, גם אז יש בה גילפי חיובי. יש עכשיו נכונות רבה להליכה להתיישבות הקיבוצית, ולא רק להתיישבות המושבות. כל הקיבוצים יודעים שעומס הפנייה שלהם הוא יותר גדול מיכולת קליטתם. הקיבוץ המאוחד יכול לשמש בענין זה מבחן. עבר עליו משבר והתעמולה של וותה אותו לא יכלה לשמש גורם מעודד. על אף התעמולה הזאת נגדו ועל אף התיאורים המכוונים על משקים שנתפלגו, בלי הפסק יש לחץ של משפחות לא מתוסרות עבודה להיכנס. ונתקבלו - לא נתקבלו כולם, בשיטה של הליכה מעיר לכפר ובדרך אחרת של פיתוח.

מה התוצאה? - המשק החוותי יקפוץ מירקות לייצור של חקלאות תעשייתית. משק בנוי כזה על ייצור של חקלאות תעשייתית מוכרח להיות משק המנצל את האדמה והורס אותה. הוא יכול להיות כחלק של מחזור. לא הוכח שאי אפשר לעשות את הבטנים במשקים עצמאיים, כשם שהוכח שאפשר לעשות את היקקות. אלא שאתה סוטה מן היסוד של המשק המעורב. בכל שלב מהיכוחים אנחנו מזהירים מפני קלות הדעת של מסכננים אשר קופצים בתכנוניהם מיסודות של משק מוסדר. קורה שעל-ידי ריכוז משק בצורה חד-גונית, אם זה מטע אז זה לא ענין של השחתת אדמה, אבל זה ענין של השארת פועלים מתוסרי עבודה בעונות גדולות, ואלה נופלים למעמסה. הפרדס בתור משק מרוכז הוא פרדס המכשיר פועלים במצב קשה, בחקופות קשות ובסופו של דבר משקיעים בו את כל הדביקים. אבל משק שיהיה בנוי על כוחנה ועל בטנים וכו' - כי אם לאו זה יהפך לחוות במקום התיישבות - התוצאה מזה תהיה השחתת האדמה, או משק מעורב אדמיניסטרטיבי במקום משק עצמי.

במקום לעודד את אפשרויות הקליטה במשק הקיבוצי והמושבי - במקום זה עידוד חוות שעולות יותר ביוקר ואינן מבטיחות קבע את הפועל; לכל משב רוח קלה, הוא יברח. ומהחווה הוא לא ילך להתיישבות אלא לכל קוניונקטורה יותר זולה שישנה. אם כן, מדוע אין עידוד של הליכה להתיישבות הקבועה, שהיא אפשרית במספר יותר גדול ובייצור יותר גדול ובפחות השקעות ובניצול יתר של הציוד שישנו? עד אפריל בשנה שעברה נקלטו 2500 נפש מהחנועה לעיר אל הכפר. עוד לא בנו אף בנין אחד לקליטתם. הקציבו כבר אבל עוד לא בנו. בכל התיישבות הולך הבנין לפני בוא המתיישב. בחווה אתה גם כן מוכרח לתת פתרון לבעיית השכון. אם לאו, אפוא לא מבסס אותו. במשק הקיבוצי - ובענין זה רק במשק הקיבוצי - מכיון שחששו, למשל, בקיבוץ המאוחד כשקבעו את מספר המתיישבים שקבלו, מכיון שהיה מספר דירות ריקות נומינאלית, מפני שהיתה עזיבה בזמן הפילוג - ניכר את זה. לא נתנו את השיכון אפילו למספר שקלטו בזמן שידוע שלפני העזיבה היתה צפיפות גדולה בישובים. על אחת כמה וכמה אין ספק שבמשך החקופה הזו של התקציב יקלטו המשקים הקיבוציים על כל צורותיהם מספרים שהם יותר מכפולים מהמספר שנקלט מקודם, לפי הלחץ שישנו עליהם. שום הקצבה לבנין איננה פה. אשרו ועוד לא בנו, ואין פה רזרבה לקליטה. איזו מדיניות זו, של תקציב? מה יהיה במחזור הבא?

אנחנו קודם דברנו על תקציב בטחון בענין של עבודה ונח"ל, וראינו כמה אנשים יעבדו. מהו הענין הזה, של חוסר עידוד של שיכון לקבלת ילדים ונוער שיחנכו להתיישבות ושהם ישארו מתיישבים? יש לחץ בלתי פוסק על הישובים הקיבוציים לכל צורותיהם לקבלת ילדים ונוער לבתי ספר, ששם יש עבודה ויש עבודה חקלאית וגם השכלה. אין אפשרות לקלוט כי אין התקציב דואג לזה. מה מכריחים את המשק החלוצי הקיבוצי במיוחד? יקום מישהו ויסביר לי מדוע כשמקבל מושב או ארגון של המעמד הבינוני משפחה במעבר מהעיר אל הכפר, הוא מקבל 1200, 1300 פלוס 1500 ל"י למשק ולשיכון? הוא מקבל שני מספרים: מפתח במשק ומפתח לשיכון. מדוע במשק הקיבוצי רק מספר אחד? רק שיכון, רק מוקטן? מדוע המשק הקיבוצי איננו שווה בענין זה? איננו מקבל את ההלוואה למשק ואיננו מקבל יותר מהסכום הזה. אני מבקש תשובה מהממשלה. כל אשראי שניתן, ניתן למושב ולקבוצה על פי אותו המודום לכולם: אם על יסוד הון חוזר וכדומה. אני קובע שהתכלית שלמענה שימש היסוד של חווה ונח"ל הוא בסיס אשר עורער לפי הנחותיו, ולכן הוא בא על חשבון של אמצעים נוספים. המבנה הזה, המנוגד ליסודות שעל-פיהם הגענו למה שהגענו, ויש לשנות אותו מעקרו, ~~ממשיכתו~~ וקודם כל להוציא מתוכו את ההפלייה של צורות ההתיישבות.

ק. לונ:

מבחינה עקרונית על דרך ההתיישבות, אני חמים-דעים עם חברי הכנסת ציזלינג ודיין, שההתיישבות צריכה להיות על-ידי יצירת כפרים, מושבים, קיבוצים שיקיימו את כל מה שההתיישבות צריכה לתת גם ייצור חקלאי ופיזור האוכלוסיה ברחבי הארץ, קיום יסודות חברתיים וכו'. אולם אני חולק על דעתם, שהקמת החוות של חק"ל או של ייצור ופיתוח, שפעולת המוסדות האלה תגרע משהו מההתיישבות. אני סבור שערכם בשנים אלה היה רב מבחינת הגדלת הציוד ומבחינת התעסוקה. לא היה כל קשר עם חק"ל או ייצור ופיתוח לבין צמצום ממדי ההתיישבות. היו תנאים מקבילים של כוח אדם להתיישבות, אמצעים כספיים, מציאות השקעה או אי-מציאות השקעה. אני מפקפק באמיתות ההנחה של חבר הכנסת ציזלינג, שזה עלה יותר ביוקר.

א. ציזלינג:

אבקש תשובה, גם מה זה 450 אלף לירות נוספות להלוואות לפיתוח גני ירק.

ק. לונ:

אין כל ספק שביחוד חק"ל פעל גדולות. כל מה שהוא יצר בשנים האלה מלא את המחסור שהיה בייצור יקרות, וגם הביא לתעסוקה גדולה מאד. במידה שיש במושבי עולים חומר אנושי המצליח בחקלאות, מעדות המזרח, הרי הם אלה שעבדו בחק"ל. הם רוכשים שם את הידיעות האלמנטריות וההדרכה החקלאית בשביל להיות חקלאים. לכן אין כל סתירה, והדפרסיה של החנועה הקיבוצית היא לא בגלל זה שקיימת חק"ל.

אני מאלה שיחסי לעבודה שכירה בקיבוצים הוא מסוייג מאד. אבל אינני יכול לדבר שברים שאין להם שחר. עבודה שכירה הגבירה את הייצור במשקים ללא כל ספק. אילו היה אחרת, צריכים היו המשקים שעובדים עם עבודה שכירה להתרושש, והאחרים צריכים היו להתעשר. אין ספק שהיצור גדל.

לגבי בעיית השיכון בשביל קליטת האנשים ההולכים מהעיר לכפר, אני בהחלט מסכים עם חבר הכנסת ציזלינג. יש תנועה כזו, לא בממדים הרצויים, אבל היא ~~ממשית~~ דורשת עידוד ועד עכשיו כמעט ולא היה.

אני רואה סכום של חצי מיליון ל"י לשיכון קבע אשר מכוון לענין זה, והשנה הדבר מוצא את פתרונו במסגרת סכום זה.

אשר לדרך ההתיישבות החדשה: דברתי על כך בדיון במליאת הכנסת על המקדמה לתקציב הפיתוח. אמרתי שם שקודם ביסוס ההתיישבות אשר קמה בשנים האחרונות אפילו להתיישבות החדשה - מכל הבחינות. המצב בהתיישבות החדשה הוא מסוכן מפני שאין להם מקורות קיום מיניטאליים מהמשק עצמו. יש לכל היותר עשרה דונמים. אין אינוונטר חי בחלק גדול של ההתיישבות החדשה. הם מוצאים מלשכת העבודה ומצבם הוא באמת חמור עד מאד. יש תופעה של עזיבה וגם במקום שאין עשיבת משפחות יש עזיבה של נוער, ונתקלתי בכך בכמה מקומות. הנוער עוזב מפני שאין לו מה לעשות, כי המשק אינו נוחן עבודה אפילו לראש המשפחה. מוכרח לבוא רביזיה ומוכחחים קודם כל לתת את הקיום המינימאלי להתיישבות זו אשר קמה בשנים האחרונות.

א. הרצפלה:
מה שכתוב ביחס לתנועה מהעיר אל הכפר, זה למעשה אהתו סכום שקבלתי אתמול את צורת הביצוע מצד האוצר. המדובר הוא ב-568 יחידות. הסידור הוא, שכל משפחה מקבלת 1200 ל"י. לכל ארבעה ילדים, יחידה. זה תיקון חשוב. בנוגע לתקציב למשק, לא כאן המקום לערוך את הויכוח הזה. אבל חבר הכנסת ציזלינג ימצא רבים אשר יאמרו שלאפיקים או לגבע או לדגניה או לעין-חרוד, שהם זועקים לאנשים חדשים וטוענים, ובצדק, שכל הבעיה היא בעיית השיכון - כל העיכוב הוא בתקציב. השאלה שתובעת את פתרונה ושיש לי מכתב מפורש מהסוכנות היהודית שהשלב הזה היה עד התאריך שדובר עליו - נכון שמכל הזרמים יש צעקה שבגלל חוסר תקציב לשיכון הדבר אינו מתבצע. מה שאושר, אושר, אבל מה שאינו חסד וקיים - שאלה אם אפשר על חשבון התקציב של השנה הבאה לקחת סכום נוסף, לפחות לאלף יחידות נוספות, באותה צורה ובאותה חוקה שנתנו לי.

אינני צריך לחזור על דברי חבר הכנסת לוז. לא אנוכי ולא אחרים חסידים של חוות. אנחנו לא שנינו את הקו שלנו, אבל מה שעשו בכחלט אינו מזיק לתוספת נקודה. 33 הישובים שהעלינו עד היום, למעשה העלינו או בשליש או ב-40% של המתיישבים. למעשה הסוכנות היהודית מוכנה לסדר גם את הבניין וגם את המים בשביל תקן שלם של המקום (70 עד 100). זה לא הזיק ואני חושב שלמרות קרקע זו, הרי עשינו עליה שלשה דברים: א) הכשרנו את הקרקע; ב) הכינונו משהו, והכוונה שבעוד שנה שנתיים באמת נעלה שמה גוף; ג) בעיית התעסוקה. עשינו הכשרות בחוץ-לארץ והשקענו המון, ודרשנו תמיד לעשות אותן בארץ; והנה עכשיו הדבר בוצע. אנחנו איננו מקבלים את זאת כשיטה, אבל כדבר של צורך השעה, שיש תועלת בצידה, ולא צריך להתרעם עליה.

מ. חנוני:
אנשי מחלקת ההתיישבות צועקים שמחסני הצנורות הולכים ומתרוקנים. בסופו של הקיץ לא יהיו צנורות, אבל לפי מצב ההזמנות לא ייתכן הדבר, ונעמוד בפני מצב של מקורות מים ללא אפשרות להשתמש בהם. מה שהאוצר צריך היה לשחרר, לא שחרר, ועל כל פנים לפי לוח ההזמנות. אם לא יעשה הדבר, לא תהיה אפשרות לבצע את כל תכנית ההשקאה.

אולי אפשר לקבל פעם הודעה מוסמכת על גודל בית החרושת או בתי החרושת לסוכר. על כל פנים דבר אחד ברור, שהשנה, כשכמות הסלק היתה קטנה - היו קשיים. בענין אגוזי פיקן: לפי דעתו של מר הולצמן וגם אחרים זהו דבר שצריך לפתחו בארץ, ואינו קשור בהשקעות גדולות. האם נעשה משהו בענין זה באופן קונקרטי? נראה לי שזהו ענף שצריך להקדיש לו תשומת לב.

שאלה נוספת בקשר לצער עופות. ענף זה מתחיל להתפתח במשקים, אבל הוא זקוק לעידוד. מה הן תכניותיו של משרד החקלאות בשטח זה?

פ. ספיר:
בענין הצנורות: זה לא מדויק, שאין צנורות בארץ. ב-1 ביולי בשנה שעברה היו לנו 68 אלף טון בארץ, ואנשים רבים חשבו שזה לא היה בפרופורציה מתאימה למחסן החיטה. עכשיו יש לנו במחסנים כ-30 אלף טון. חתמנו חוזה באמריקה על 100 אלף טון פלדה, לשלש שנים. חתמנו חוזה על 10 אלפים טון צנורות מגלוונים. מהשילומים נקבל גם כן, וכאן מנהלים משא-ומתן נוספים. בסך הכל בשנה אחת - 82 אלף טון. אם נקח בחשבון שאנחנו בכל זאת קצת יורדים בשימוש של פלדה, ואם נקח בחשבון שבעוד חודש מתחיל לפעול בנהריה בית-חרושת לצנורות אזבסט - הרי אני מניח שהתצרוכת תבוא על סיפוקה.

אשר לשחרור צנורות. לסוכנות היהודית ש סידורים משלה עם הבנק. מנסים את כל הסיכורים כדי שיוכלו להוציא את זה, אבל אינני יכול להגיד שבגלל צנורות יהיה עיכוב.

ח. גנתי: הויכוח התרכז בעיקר מסביב לסעיף בתקציב אשר קשור בחוות. אני חושב שהיתה בזה טשום הפרזה רבה לדבר על כך, שטרם הכובד של הרחבת החקלאות בארץ עובר למשק האדמיניסטרטיבי. אם לפי הצעותינו ותכניותינו בשנה הקרובה יתווספו כ-150 אלף דונם שלחין ומתוך זה אנחנו לוקחים בחשבון תוספת 10 אלפים דונמים שלחין בחוות - קשה לדבר בצורה כזו.

יש לנו זכרון קצר במקצת וכולנו שכחנו כבר מה היה מצב היקקות לפני שנה ושנתיים ומה היה אז ערכם של גני חק"ל & בשטח זה, ואיש לא הפריע אז לא למשק הקיבוצי ולא למשק המושבי להרחיב את ייצור הירקות במידה מקסימלית, וכל העזרה שיכולנו להגיש - הוגשה. אלא במשק הקיבוצי לא הרחיבו את שטחי היקקות בדרך כלל בגלל מחסור באנשים, ובמקרים מסויימים אף צומצמו שטחי היקקות, ואז אלפי דונמים ירקות שעשתה חק"ל היו הצלה. הגענו עכשיו לנקודה שיש ירקות, ואמרתם לכן שאני חושב כי חק"ל תצטרך לעבור לפסים אחרים - גידולי תעשייה וגם ירקות. ואין זה נכון שהחוות אינן מחישות את הייצור. הנה חוות שמואל ובית-יוסף ב' עלו בזמן אוד. אבל בחווה הזו כבר אחרי חצי שנה של עבודה היתה תוצרת, והיא היתה נחוצה לנו. אני חושב שהחווה הזו בונה עכשיו את מושב בית-יוסף ב', כי מרבית המתישבים עובדים שם ומכשירים את עצמם ויבואו למושבם מצויידיים בידיעה חקלאית שלא היו מקבלים אותה באופן אחר. אני חושב שההשקעה הכספית שנעשתה בבית-יוסף, עוד לא הצלחנו ולא גלינו בשום מקום בסכום פעוט של כסף להגיע לתוצאות כאלה. שיטת השקאה כזו, בלי צנורות וכלי סידורים היתה אפשרית רק בצורה זו של משק. איש מאתנו אינו סבור שאנחנו באים להעביר את ההתישבות שלנו לפסים חדשים. חבר הכנסת ציזלינג, הרי אינך יכול להניח שחוות אלו מפריעות למישהו ללכת להתיישבות. נניח שיש בארץ ויהיו בארץ רבבות אנשים שרוצים לעבוד בעבודה שכירה ואינם רוצים ללכת להתיישבות. מדוע לא נתן אפשרות לחלק מהאנשים האלה לעבוד בשדה ירקות אשר הוקם ליד המעברה שלהם? אתה חושב שכלל לא צריך לתת אפשרות שאיזה שהוא פועל שכיר יוכל לעבוד בחקלאות. אני מדבר על חק"ל ואני חושב שהיא מלאה תפקיד חשוב מאד בעתידה עוד למלא תפקידים חשובים.

חבר הכנסת ציזלינג כרך את ענין העבודה השכירה ואת ענין החוות, שהם שני דברים נפרדים. אני אינני מקבל שעבודה שכירה במשק היא גורם להורדת הייצור ולא להעלאתו. אבל נכון הוא, שכל ההצעות שהיו על ניצול אמצעי הייצור הקיימים הן נכונות, כי "ייצור ופיתוח" קבלה לרשותה אלפי דונמים של אדמת המשקים בקלים שלהם ובעזרתם, ועל ידי כך נתנה להם אפשרות להרחיב את הייצור במידה גדולה מאד.

ועוד טענה: החוות האלה יותר יקרות. זה אינו נכון. אנחנו לקחנו בחשבון שבממוצע נצטרך לתת להם 5 לירות לדונם לסידור אינסטלציה, יותר מאשר למשקים, כי בכל משק יש איזה "ש" קיים, ופה צריך לבוא למקום חדש ולדבר חדש. אבל בסכומי של דבר, סידורי ההשקאה וכל יתר הסיידורים המשקיים בשטחים נרחבים אלה אינם יותר יקרים והם יותר זולים מאשר במקרים שבהם מתווספים שטחים ממושבות.

אשר לטענה של קלקול הקרקע. נכון שבחוות האלו יצטרכו לעבור לגידולי תעשייה, אבל אין פירוש הדבר שזה מוכרח לגרור אחריו קלקול הקרקע. אמת היא, גם במשקים קיבוציים יגיעו למצב שיגדלו אותו סלק הסוכר ואותם הבטנים. מבחינה זו אחד המחוז שיהיה פה ושם. אני מקווה שלא יהיה קלקול קרקע, כי אפשר לעשות מחזור כזה שהסלק והבטנים והכותנה ישלימו אחד את השני ולא יגרמו לקלקול הקרקע.

אשר לבית החרושת לסוכר. המצב כיום הוא כזה: הציוד שהובא בזמנו ארצה הוא לזיקוק הסוכר. כעת מתנהל משא ומתן על רכישת ציוד לבית חרושת שיעבד את הסלק ויש סיכויים שלקראת עונת 1955 בית חרושת זה יוכל לקלוט סלק. לקראת השנה הבאה מתכננים את הכפלת השטח של סלק הסוכר. השנה עבדו כ-9000 טון ואנחנו לוקחים בחשבון לשנה הבאה 20000 טון לכוהל וגם לסירופ. אנחנו מתכננים גם איזה תכנית של ייבוש סלק הסוכר כמספוא, כתחליף לגרעינים. יש סיכויים שנצליח, וזה דבר חשוב. אם ימתיים המשא ומתן על ציוד קונקרטי בימים הקרובים, יש כל הסיכויים שבאביב 1955 בית החרושת יוכל להוציא את הסוכר הראשון. איש לא העלה על הדעת שיבנו בארץ בית חרושת אחד לסוכר. מלכתחילה היתה מחשבה שיצטרכו לפחות שלשה בתי-חרושת בשלשה מקומות. מה שחשבים לבנות בעפולה, זה מפני ששם יתחילו יוד בפיתוח.

בית חרושת זה יוכל להפיק כ-15-12 אלף טון. הצריכה שלנו היא כ-40 אלף טון. ענין פיזור בתי החרושת על פני הארץ היא התכנית שהיתה קיימת במשך כל הזמן. אי אפשר להגיד דבר בנוגע למחיר, כי אנחנו כעת במצב שמחירים את סלק הסוכר ונותנים מחירים בשביל למשוך אנשים לגידול זה. אנחנו יכולים להגיע ליבולים גדולים מאד, על יסוד הנסיון שלנו, והאנשים לומדים.

אשר לשאלה בקשר לאגוזים. אינני יכול לתת פרטים. אני יודע שקיימת תכנית של מר הולצמן ושרשות הפיתוח החליטה להעביר לו שטח מסויים. בתחנות הנסיון שלנו יש נסיון בפיקן. אם לדבר על ענפים שאנחנו צריכים לקבל אותם, אינני סבור שזה הענף הראשון. ודאי יבוא יומו של הפיקן, אבל כעת יש דברים יותר חשובים.

אשר לעופות לבשר. משרד החקלאות עיבד בזמן האחרון הצעה לגדל בקשר עם יריות מחירי המספוא בעולם, בשר עוף במספוא קנדי בדביזים. אבל שהבזר יעלה בשביזים כמחציתם הכסף שעולה קניית בשר קפוא. החקלאים מוכנים לגדל ורק אתמול שמעתי שהמשא ומתן בין משרד המסחר והתעשייה והאוצר לא הסתיים. לא הגיד שיש בזה משום פתרון. יש בזה קצת משום הקלה במצב אספקת הבשר וניצול אינטונטר ואמצאי ייצור שאינם מנוצלים במידה מספקת, וייתכן שחלק מהבשר שמביאים מחוץ לארץ אפשר יהיה לוותר עליו. המחיר נקבע ל-1.250 ל"י הק"ג בשר עוף חי. אין כל ספק שהמחיר לצרכן יהיה יותר יקר מאשר בשר קפוא. העקרון של התכנית הזו הוא, שאם המשא ומתן יסתיים הרי תוך שלשה-ארבעה חודשים אפשר יהיה להתחיל לספק בשר, ומדובר על 800 טון לחודש שמגדלי העופות מתחייבים לספק החל מחודש דצמבר.

פ. ספיר:

אני מניח שכולם קבלו את החומר, ורק אוסיף בקצרה. תכנית המים, מרכז הכובד שלה הולך ועובר למים איזוריים, וגולש כבר למפעל הארצי. בשנה זו בעיקר התקציב מוקדש לביצוע כמה מפעלים איזוריים שהם כבר נקראים סניפי המפעל הארצי, והם: אנחנו עובדים במפעל הירקון-נגב, שזה בסך הכל הנחת 100 ק"מ צנורות ובנין שלשה בתי-שאיבה מרכזיים, שיחד יהיו בהם 30 אלף כוח סוס. המפעל כולו צריך להעביר כ-80 מיליון קוב מים. ויעלה עם השלמתו קרוב ל-30 מיליון ל"י. הביצוע שהחלו בו עוד בשנת התקציב הקודמת נמשך בשנה זו ויש תקווה לסיימו בתקציב של השנה הבאה. השנה רוצים להניח 45 קילומטר צנורות של 66 צול. בייצור בשטח זה הגענו כבר למכסה האמריקאית.

החלו בחפירת הברירות ובחפירת היסודות לשלש תחנות שאיבה. המכוונות הוזמנו עוד לפני שנה וב-2.4.55 המפעל צריך לספק מים. בינתיים הנגב קבל בשנה שעברה 15 מיליון קוב מים, ובשנה זו יכולים לקבל 33-35 מיליון קוב, ולקראת השנה הבאה החישוב הוא שהתפוקה תגיע עד 50 מיליון קוב מים.

מפעל שני שמתחילים בבצועו, הוא מפעל גליל מערבי-עמקים. אני יודע שלפני שבוע היו צריכים להתחיל לייצר כבר את הצנורות הראשונים של 48 צול. זה מפעל שבהמשך הזמן יספק כ-120-130 מיליון קוב מים וביצועו יארך גם כן שתיים-שלוש שנים. בחלק הזה של המפרץ עד לעיר יתחילו בביצוע בשנה הבאה, ואחר כך עד לעמק המזרחי. זה בחלקו הגדול מקידוחים בגליל המערבי ומאגמים, שאחד מהם - אגם הקישון - החלו לבנות אותו והוא צריך לתת בשנה במסוצע כ-12-15 מיליון קוב מים. כעבור שנה-שנתיים יתחילו לבנות על יד כפר-יהושע אגם שני - אגם דבורה.

מפעל שלישי (אני מדבר לפי סכומי הכסף הנחוצים ולפי כמויות המים) זוהי השלמת מפעל שפלת לוד. אנחנו רוצים להגדיל בו את התפוקה בערך ב-80 אלף קוב מים ביממה. כל זה מקידוחים.

מפעל רביעי, זה מפעל הגבול הצפוני. ההדים החיוביים והאחרים שמפעל זה הביא, אינני מתעלים מהם ואסביר זאת. אנחנו מטשיכים במפעל בית-שאן. זה ענין פחות מסובך מאשר מקודם, כשהיו גם ערבים. אבל הוא ממשיך להיות מסובך בין המשקים, ורואים את עצמם יותר תקיפים אלה מהם אשר יושבים על-יד המים המתוקים, לעומת אלה שיושבים על-יד המים המלוחים. העקרון הוא, שכל אחד יקבל מנה של מים מסוגים שונים. יהיו מים שהם גם להשקיה, ויהיו מים שהם בעיקר לגידול דגים. המפעל הזה, מוזמן שהתחילו לתכנן אותו עד לביצוע, יעלה כמה מיליונים לירות, ובשנה זו מוצעים בשבילו כ-1.200.000 ל"י. הכוונה היא להשלים אותו סופית בשנה הבאה.

מחוץ לזה יש השלמת מפעלים נוספים, של מפעלים קיימים. בעצם כעבור שנתיים ישארו רק ~~המפעלים~~ המפעלים האיזוריים שנצטרך או להשלימם או להתחיל בהם, וזה הקו השני במפעל הירקון, מפעל החולה, מפעל הגליל המערבי ומפעל עמק-ירדן ותוספת מים לבית-שאן. יש בעיית מים גם לעמק הירדן, אבל זה בתקופה יותר מאוחרת.

ההצעה היא, להקציב ל"מקורות" למפעלים האיזוריים, כולל מפעל הנגב, סכום של 13.450.000 ל"י, מזה בחלקו הגדול למפעל הנגב. מפעל הנגב, עד לפני זמן מה סומן דק על חשבון הסוכנות היהודית והושג הסכם פרלימינרי בין הסוכנות ו"מקורות" שביצוע המפעל מהתחלה עובר בתנאים מסויימים ל"מקורות" והסוכנות תנהג בענין זה כמו באיזורים אחרים שלמסקים שמתיישבים על המים האלה, ענין התשלום שהסוכנות משלמת יהיה על חשבון התקציב ההתיישבותי של המשק, וישולם בתקופה של 30-40 שנה. יכולת התפוקה של "מקורות" השנה הוא בערך מיליון קוב מים ליממה, מלבד מפעל בית שאן שעם השלמתו יקטן הבזבז של המים שישובו כעת שם בגלל תעלות העפר. שם הולכים לאיבוד 50-60% מהמים על-ידי זה שמובילים אותם בתעלות עפר.

מחוץ ל"מקורות" אשר תגדיל את כמות המים עד 80 מיליון קוב, החילוננו בשנה זו באופן יותר ממשי בטיפול במפעל הארצי. אומר מה יסודות המפעל הארצי. המפעל הארצי מורכב מארבעה אובייקטים. אינני נכנס לבעיות הפוליטיות של התחלת בנין התעלה בין משמר הירדן לבית-נטופה, ש-3 הקילומטרים הראשונים הם באיזור המפורז. צפויים פה לפי דעת אנשי הצבא, דברים חריפים יותר מאשר במפעל החולה.

ארבעת האובייקטים הם: (א) תעלה בין ירדן לבית-נטופה של בערך 40 קילומטרים, שאחרי 18 ק"מ תהיה תחנת חשמל הידראולית בעצמה של 24 אלף קילוואט, לעומת 18 אלף בהשוואה למה שהיה על הירדן. (ב) צנור אשר קטרו נקבע ל-108 אינץ' (קרוב ל-3 מטרים). (ג) 10 ק"מ מנהרות. (ד) 20-25 אגמים שיכולת קיבולם צריכה להיות עד 2 מיליארד קוב מים, שהם יהיו רב-שנתיים ויצטרכו לאזן את תצרוכת המים בין שנים שחונות לשנים גשומות. ההצעה היא, שיוקצבו למפעל הארצי 15 מיליון ל"י לשנה בשמונה השנים הראשונות, על בסיס של לירה-דולר. את מפעל יובל-גד החילוננו לתכנון בספטמבר 1949. לתפוקה לפי המכסה האמריקאית הגענו רק ביולי 1953 ולא רק בגלל חוסר כסף. פה אנחנו עוברים לאובייקטים שלא עבדנו בהם אף פעם, וגם כשעובדים עוברים ארבע-חמש שנים עד שרואים תוצאות. ואם אנחנו לוקחים בחשבון ש-900 מיליון קוב מים אליבא דאופטימיסטים, ומהם גלינו רק 700 מיליון, ומהם ב-500 מיליון אנחנו כבר משתמשים (ולדונם דרושים בערך 750-700 קוב) וחלק מהם מי תהום - הבעיה היא חריפה ביותר ותובעת 15 מיליון לירות לשנה; ובתקציב השנה היא 2.400.000 ל"י ועוד מיליון לירות שהשגנו מגורמים שונים.

כך שהכסף המוצע מיועד לשלשה אגמים בלבד: אגם קישון על יד כפר ברור, שצריך להיות בשלב ראשון ל-7 מיליון קוב מים, ויהווה תכנית גדולה מאד & בשביל גוש הקישון. שנית, אגם פעטק אילון שצריך להיות חלק של מפעל ירקון-נגב והפרוזדור. ושלישית, אגם עין-כרם. על חשבון שלשת האגמים האלה, פלוס עבודות מחקר שונות שהקצבנו להם 2.400.000 ל"י, הסכום יגיע ל-3 מיליון לירות בשנה זו, במקום ה-15 מיליון ל"י שנתבקשנו להקציב.

אנחנו משקיעים כולנו יחד - הממשלה, הסוכנות היהודית וכסף ש"מקורות" מגייסת ללא ממקורות ממשלתיים ולא מהסוכנות, וכן המשקים מחסכוניותיהם או מהלוואות שהם מקבלים - כ-40 מיליון ל"י לשנה במים.

מעוף שלישי בתקציב לצרכי השקיעה - 4.200.000 ל"י למפעלי השקיעה מקומיים ואיזוריים שאינם קשורים ב"מקורות". יש שנים-שלשה מפעלים מקומיים, כך שבתקציב זה מופיעים לצרכי השקיעה בסך-הכל כ-20 מיליון לירות.

ד. חלוקת הזמן לקריאה שניה ושלישית של חוק התקציב

היו"ר י. גורני:
קבלתי את הרשימה של חלוקת הזמן לסיעות, ונדהמתי. מתקבל פה אבסורד ודבר בלתי הגיוני. הוא אבסורדי קודם כל מבחינת הזמן שנותנים להסתייגויות. לפי החשבון הזה יוצא ש-9.45 שעות למסתייגים בלבד, מלבד התשובות, ביחוד שאין כל צורך למסתייגים בזמן כה רב. אני יודע שחברי & הכנסת אינם רוצים ואינם יכולים להישאר במתיחות זמן כה רב. חלוקת הזמן נטולה כל הגיון, וזו החלטה של ועדת הכנסת, אשר קבעה באופן עורר חמש וחצי דקות לכל חבר כנסת לשתי קבוצות, ושלוש דקות לכל שאר הקבוצות.

א. ציזלינג:
לא הייתי מרוצה טכל הפרוצדורה שנקבעה בוועדת הכנסת, אבל אי-אפשר לחזור אליה. זה שפרצו את הסדר שנקבע פעם, היה דבר לא נכון. קצצו את הויכוח בויכוח הכללי, וככלו אותו במסגרת. אני מוסיף למחוק את כל הטבלה הזו, אם מבטיחים חמש דקות להסתייגות; אני חושב שלא צריך לעשות דברים שלא לצורך, אבל אינני חושב שדיון על התקציב לפרטיו, על כל הסתייגויותיו בזמן שאי-אפשר היה לעשות אותו בויכוח הכללי, הוא כל כך גדול אם ימשך עשר שעות. בויכוח הכללי היו הרצאות של שרים רבים ועכשיו יש יותר זמן לבקורת, ואינני חושב שיש בזה הבזמה. אני רוצה שהדיון על התקציב לא יהיה תחת השוט של הפגרה. אני רואה לפי הסעיפים, שזה כן לצורך העניין. אין אפשרות לשנות אלא בדרך שהצעתי.

י. גורני:
מבחינה פורמאלית אני חושב שזה נוהג רע מאד, שנדון על זה כאן. הסיעה שלי מיוצגת כאן, אבל לא במקרה הורכבה ועדת הכנסת כך, שכל סיעה מיוצגת בה. & אם זה עניין של זכויות פורמאליות של מישור, אני חושב שאם הוא איננו כאן, אפשרות לדון בכך. אם יש מקום לאיזה תיקון שהוא, הרי רק בדרך של הסכם. ואני אומר מראש שאני לא יהיו קשיים, אבל אני רוצה בהזדמנות זו לומר משהו: מה שנעשה עכשיו בנוגע לחלוקת הזמן לדיונים, עובר כל גבול. אני מציע שיו"ר הוועדה ידבר עם חבר הכנסת סנה ועם הסיעה הקומוניסטית. למה שהם יציעו באופן יחסי, גם אני אסכים. אני מציע שכל אחד יוותר על חלק רביעי. אם תהיה הסכמה לחלק שלישי, אני מציע גם זאת.

א. ציזלינג:
אינני מסכים לזה משום שאני מתקומם נגד השיטה שאיננה מצמידה את הדבר להסתייגויות.

היו"ר י. גורני:
אני מציע שנבקש את מזכיר הכנסת, שינהל משא ומתן עם סיעת שמאל, הקומוניסטים ומפ"ם בקשר לויתור. אני מתחייב לקצר בתשובותי עד קצה הגבול, משום שאינני חושב שבמצב זה אפשר להחזיק את הכנסת.

הישיבה ננעלה בשעה 13.35.
